

verbod de *lex Papia Poppeia* in bepaalde gevallen aan de met haren patroon gehuwde *liberta* om zich van hem te scheiden¹⁾. En in het algemeen verordende Augustus bij de *lex Iulia de adulteriis coërcendis* bepaalde vormen voor de echtscheiding, wellicht om haar daardoor eenigermate te bemoeielijken²⁾, hoezeer hij door eigen voorbeeld in dezen de losheid van zeden eer bevorderde, dan wel tegenging. Onder de Christenkeizers zoekt men vooral aan de eenzijdige huwelijksontbindingen door vermogensnadeelen perken te stellen. Feitelijk was dan ook onder Justinianus, gelijk Wächter opmerkt³⁾, de bevoegdheid om op die wijze den echtelijken band te breken zeer gering, schoon hij in den *Codex* nog de bepaling overneemt: »liberam facultatem contrahendi atque distrahendi matrimonii transferri ad necessitatem non oportere»⁴⁾. Ook verbod hij de echtscheiding met wederzijdsch goedvinden, doch deze bepaling werd door zijn opvolger weder ingetrokken⁵⁾.

Mogen we met dit korte overzicht uit het Romeinsche recht, zij het al ter beoordeeling alleen van het rechtssysteem in dezen, volstaan? Mij dunkt, de geschiedenis heeft ons het gevaarlijke van zoodanige methode op afdoende wijze geleerd.

Men kent de uitgebreide bevoegdheid, nog straks herinnerde ik er aan, die den Romeinschen *paterfamilias* oudtijds tegenover zijne kinderen toekwam; dat hem zelfs het *ius vitae ac necis* niet was ontzegd. Niet immer bleef dit zoo. Die macht is later zeer belangrijk ingekrompen. Kan het verwondering baren, dat men hierin een triumpf gezien heeft van hoogere beschaving, en bij voorkeur op het zoo even genoemde recht vaak gewezen heeft als voldoende bewijs van de barbaarsche toestanden, waarin ook het oude Rome eenmaal heeft verkeerd? Zelfs bij Hegel treft men deze voorstelling

¹⁾ Cf. l. 11 Dig. 24. 2 en l. 45 Dig. 23. 2. Wächter, t. a. p., p. 181.

²⁾ Cf. Wächter, t. a. p., p. 160 en Roszbach, t. a. p., p. 61. L. un. § 1 Dig. 38. 11 : » . . . , item Iulia de adulteriis, nisi certo modo divortium factum sit, pro infecto habet.»

³⁾ T. a. p., p. 206.

⁴⁾ L. 14 Cod. V. 4.

⁵⁾ Novella 140.